

Original Article

Criminological investigation of human trafficking (case study of prostitution)

Fatemeh Vajdani Fakhr

Master of Criminal Law and Criminology Islamic Azad University of Qom

Citation Fatemeh Vajdani Fakhr, **Criminological investigation of human trafficking (case study of prostitution)**. *J. Law Political Stud.*, 2021, 1(2), 120-133.

<https://doi.org/10.22034/jlps.2021.1.2>

Article info:

Received: 27 May 2021

Accepted: 1 July 2021

Available Online: 1 July 2021

ID: JLPS-2110-1011

Checked for Plagiarism: Yes

Keywords:

Human trafficking, New slavery, Depravity, Prostitution, international conventions, Organized crime

ABSTRACT

Trafficking human beings, particularly females and children, known as modern slavery, has been an instance of organized crime being intensified since the early 1990s, and has become a global issue in recent years aimed for sexual exploitation. Trafficking is now an extent phenomenon worldwide so much many females, who have left their home and homeland to escape poverty and seek a better life, not only have not achieved it, but are increasingly plunged into a whirlpool for which there is no escape. Trafficking human beings as a criminal offense punishable in Iran does not have a long legal history, however due to the lack of accurate criminal statistics, it cannot be discussed about the real or near-real exchange rates of trafficking females. However what is in the newspapers or in the public language illustrates the alarming statistics on human trafficking in Iran. The present study aims to examine numerous ambiguities and weaknesses in domestic and international legal system on human trafficking. The author has also made great efforts in debugging and harmonizing Iranian criminal law with existing international documents by providing constructive solutions and suggestions

بررسی جرم شناختی قاچاق انسان (مطالعه موردی روسپی گری)

فاطمه وجدانی فخر

کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی دانشگاه آزاد اسلامی قم

Use your device to scan and read the article online

ارجاع فاطمه وجدانی فخر، بررسی جرم شناختی قاچاق انسان (مطالعه موردی روسپی گری)، نشریه حقوق و مطالعات

سیاسی، دوره ۱، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۰: ۱۲۰-۱۳۳.

doi <https://doi.org/10.22034/jlps.2021.1.2>

چکیده

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۶ خرداد ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۱۰ تیر ۱۴۰۰

تاریخ آنلاین شدن: ۱۰ تیر ۱۴۰۰

کد مقاله: JLPS-2110-1011

کلیدواژگان:

قاچاق انسان، بردگی نوین، فحشاء، روسپی گری، کنوانسیون‌های بین‌المللی جرائم سازمان یافته

قاچاق انسان، خصوصاً قاچاق زنان و کودکان که به بردگی عصر مدرن شهرت دارد، یکی از مصادیق جرائم سازمان یافته است که از ابتدای دهه‌ی ۱۹۹۰ میلادی شدت یافته و تا این که در این سال‌های اخیر به یک معضل جهانی تبدیل شده است که معمولاً باهدف قاچاق زنان و کودکان، یا قاچاق برای بهره‌کشی جنسی مورد بحث قرار می‌گیرد. در حال حاضر قاچاق پدیده‌ای بسیار گسترده‌تر در سطح جهانی به شمار می‌رود. به طوری که بسیاری از زنانی که در گریز از فقر و جستجوی یافتن یک زندگی بهتر به ترک خانه و میهن خود دست می‌زنند، نه تنها به آن دست پیدا نکرده، بلکه بیش از پیش در گردابی فرو می‌روند که هیچ راه گریزی برایشان فراهم نیست. قاچاق انسان به‌عنوان یک رفتار بزهکارانه مستوجب مجازات در ایران سابقه چندان طولانی قانونی ندارد، اما به دلیل فقدان آمار جنایی دقیق، نمی‌توان از نرخ ارز واقعی یا نزدیک به واقع از قاچاق زنان سخنی راند. ولی آنچه در روزنامه‌ها یا زبان‌همگانی است، نشانگر آمار نگران‌کننده قاچاق انسان در ایران است. پژوهش حاضر تلاشی جهت بررسی بسیاری از زوایای مبهم و ضعف‌های موجود در نظام حقوقی داخلی و بین‌المللی در موضوع قاچاق انسان را دارد. نگارنده همچنین با ارائه راهکارها و پیشنهادها سازنده، در ابهام‌زدایی و هماهنگ کردن هرچه بیشتر حقوق کیفری ایران با اسناد بین‌المللی موجود سعی وافری را عرضه داشته است.

مقدمه

اسناد و کنوانسیون‌های بین‌المللی در این خصوص ضرورت و اهمیت دارد که در این مقاله سعی بر آن شده که به این مهم بپردازیم. پدیده قاچاق انسان به انگیزه بهره‌کشی جنسی و یا بردگی و یا کار اجباری و یا برداشت اعضا و جوارح، امروزه به یک معضل جهانی تبدیل شده و این قضیه باعث شده که اکثر کشورهای جهان اقدام به تصویب قوانین و اتخاذ تدابیری در زمینه ی جرم انگاری پدیده قاچاق انسان نمایند به طوری که اکثر کشورها به خاطر ارتباطی که این مسئله با کشورهای دیگر دارد با تشکیل کنفرانس‌ها و گردهمایی‌ها و با تصویب

امروزه جرم قاچاق انسان یکی از جرائمی است که گریبان گیر جوامع بشری شده است. موقعیت خاص کشور ما از یک سو که می‌تواند به‌عنوان کشور مبدأ، مقصد و ترانزیت قاچاق باشد و عواملی نظیر فقر و بیکاری که متأسفانه یک معضل بزرگ در کشور ما است از سوی دیگر باعث شده که در معرض خطر شدید قاچاق انسان قرار گیرد؛ بنابراین کشور ما باید تدابیر مناسب و مؤثری را برای مبارزه با این پدیده اتخاذ نماید. لذا بررسی و تحلیل قوانین داخلی و بین‌المللی نظیر مقاله نامه‌ها،

الهه دبیر زاده از جمله پژوهشگرانی است که در رساله‌ای تحت عنوان تحلیل حقوقی قاچاق انسان در حقوق ایران و حقوق بین‌المللی از دانشگاه شهید بهشتی نام برد که در این پایان‌نامه، قاچاق زنان به صورت مجزا و تطبیقی در ایران و اسناد بین‌المللی بررسی نشده بلکه پدیده قاچاق انسان به‌طور کلی بررسی شده است. همچنین ماهیت حقوقی قاچاق انسان و پاسخ‌هایی که در قبال قاچاق انسان داده شده است و فرآیند رسیدگی به این جرم بررسی شده است. در حالی که در تحقیق حاضر سعی خواهد شد اسناد و کنوانسیون‌های بین‌المللی که در خصوص قاچاق زنان وجود دارد و قانون داخلی ایران به‌طور کامل و مجزا تحلیل و بررسی شود و نقاط قوت و ضعف این قوانین بیان گردد.

کتاب شهلا معظمی، جنایات سازمان‌یافته و راهکارهای جهانی مبارزه با آن، تهران، نشر دادگستر، چاپ اول، پاییز ۱۳۸۴. در این کتاب به پدیده قاچاق به‌طور کلی و به‌عنوان یک جنایت سازمان‌یافته توجه شده است و بحث قاچاق زنان مورد تحلیل و بررسی قرار نگرفته است.

کتاب بهناز اشتیری، قاچاق زنان بردگی معاصر، تهران، نشر میزان، چاپ اول، پاییز ۱۳۸۵. در این کتاب به عوامل اساسی ایجاد پدیده قاچاق زنان و همچنین عوامل و انگیزه‌های گسترش قاچاق انسان به‌ویژه زنان توجه نشده است که در این تحقیق سعی خواهد شد که این عوامل نیز بررسی شود.

مقاله‌ی دکتر حسن عالی پور تحت عنوان قاچاق زنان بزهی بر ضد کرامت زن. در این مقاله تنها پدیده قاچاق زنان تعریف شده و همچنین پیشینه تاریخی و ارکان تشکیل‌دهنده‌ی این جرم و رویارویی با این پدیده بررسی شده است.

مقاله دکتر صادق سلیمی تحت عنوان قاچاق انسان مبارزه با آن در حقوق کیفری ایران، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، شماره ۲۶، سال هفتم. در این مقاله تنها به وضعیت قاچاق زنان و کودکان در ایران توجه شده است و نه در اسناد بین‌المللی.

مقاله‌ی محمدجعفر حبیب زاده، محمدباقر مقدسی و عباس جعفری دولت‌آبادی تحت عنوان قاچاق انسان در حقوق

جلوگیری از جرم قاچاق انسان پرداخته‌اند. تا جایی که حتی سازمان ملل را مجبور به اتخاذ تدابیری در این مورد نموده در کنوانسیون‌های مختلف برای کاهش و یا جلوگیری از این اعمال زشت اقداماتی انجام شده است کشور ما نیز که یک کشور اسلامی است بیش‌ازپیش در معرفی معضلات ناشی از این جرم قرار گرفته از آنجاکه ما مدعی اسلام و جامعه‌ای اسلامی هستیم بیشتر زیر ذره‌بین رسانه‌های خبری دنیا هستیم و در این مسئله نیز باید کوشا تر باشیم هرچند این مسئله در کشور ما جنبه تاریخی دارد چند سال اخیر به علت رشد فقر بیش‌ازاندازه و رشد سایبری و فضای اینترنتی و وجود ماهواره و از بین رفتن حرمت‌های دینی در برخی خانواده‌ها و همچنین فضای کاذبی که توسط فیلم‌های شبکه‌های ماهواره به نمایش گذاشته می‌شود باعث شده عده‌ای بر این باور بیفتند که در کشورهای اروپایی و آمریکایی زندگی مرفه راحت‌تر به دست می‌آید لذا در خانواده‌های از هم‌گسیخته و یا خانواده‌هایی با والدین معتاد و پرخاشگر باعث فرار دختران از خانه و یا فروش دختران توسط سرپرست خانواده‌ی آن‌ها باعث گسترش زمینه‌های قاچاق و سودآور بودن آن برای قاچاقچیان بیشتر از گذشته، قاچاق دختران، زنان و پسران به انگیزه‌های مختلف را باعث شده است و در طول چند سال اخیر خبرهایی که دل هر انسانی را به درد می‌آورد. دلیل ادعای ماست به خاطر اهمیت این موضوع و ضرورت اندیشیدن تدابیری فوری برای جلوگیری از پدیده‌ی قاچاق انسان بر خود لازم دیدم که دست به پژوهشی در این زمینه بزنم تا با روشن کردن ابعاد فاجعه، راهکارهایی را ارائه دهم تا سهم خود را هرچند اندک، برای جلوگیری از این معضل انجام داده باشم تا مسئولین در کاهش زمینه‌های به وجود آورنده این جرم اقدامات لازم را انجام دهند.

پیشینه پژوهش

با بررسی‌های صورت گرفته به این نتیجه رسیدیم که در حوزه‌ی قاچاق انسان‌هم در سطح داخلی و هم در سطح بین‌المللی تحقیق‌های بسیاری به‌عمل آمده که می‌توان از:

در کتاب فرهنگ عمید نیز در خصوص معنای لغوی قاچاق آمده است که «قاچاق مأخوذ از زبان ترکی، تردستی، کاری پنهانی و با تردستی انجام شود، خریدوفروش کالایی که در انحصار دولت و یا معامله آنها ممنوع است، قاچاقچی کسی است که اشیاء قاچاق خریدوفروش می‌کند»، (عمید، ۱۳۶۲: ۷۸۴).

و بالاخره قاچاق در کتاب ترمینولوژی حقوقی این‌گونه تعریف شده است:

قاچاق در معنای ذیل به کار می‌رود:

الف- حمل و نقل کالا از نقطه‌ای به نقطه‌ای (خواه دونقطه مزبور در داخل کشور باشد «قاچاق داخلی» خواه یک نقطه در داخل و یک نقطه در خارج باشد که آن را قاچاق خارجی می‌گویند) برخلاف مقررات مربوط به حمل و نقل به طوری که این عمل ناقض ممنوعیت یا محدودیتی باشد که قانونان مقرر شده است (خواه عمل مزبور ناقض امتیاز یا انحصاری باشد خواه نه) مثلاً صدور و ورود اجناس مجاز بدون دادن عوارض گمرکی قاچاق عوارض گمرکی است (ماده ۳۴ قانون مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۱۲) و حمل و نقل اجناس در داخل کشور بدون دادن عوارض بلدی عنوان قاچاق عوارض بلدی را دارد (ماده ۳۷ قانون مذکور) اعمال مقدماتی صدور اجناس مزبور هم عنوان قاچاق را دارد (ماده ۴۵ قانون مجازات مرتکبین قاچاق ۱۳۱۲)

ب- خریدوفروش و یا نگهداری اجناس موصوف (ماده دوم قانون راجع به فروش اجناس ممنوعه - مصوب ۱۳۱۴)

ج- اجناس مارالبیان که مورد فعل قاچاق قرار می‌گیرد، نیز عنوان قاچاق را دارد.

فاعل فعل قاچاق را قاچاقچی می‌گویند. (اخوت، ۱۳۹۳: ۲۴).

امروزه این واژه در معنای وسیع‌تری چون وارد و خارج کردن و خریدوفروش غیرقانونی ارز، کالا، اشیاء، اسلحه و مواد مخدر و غیره به کار می‌رود. لیکن در خصوص اینکه آیا ورود و خروج اشخاص نیز از مصادیق این واژه قلمداد شده است یا خیر؟ بایستی عنوان کرد که در فرهنگ لغات فارسی سابقه

کیفری ایران، پژوهش‌های حقوق تطبیقی، دوره ۱۳، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۸. در این مقاله نیز تنها به تعریف و ارکان تشکیل‌دهنده جرم و قاچاق انسان به‌طور کلی و آن‌هم در حقوق داخلی پرداخته است.

همان‌طور که می‌بینیم در تمامی این کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها و مقاله‌ها به بررسی تطبیقی جرم قاچاق زنان در ایران و اسناد بین‌المللی به صورت کامل و مفصل توجه نشده است و هرکدام یک سری نواقصی دارند که در این تحقیق سعی خواهد شد این پدیده به صورت کاملاً انحصاری و تطبیقی بررسی شود.

چارچوب نظری

قاچاق از مصدر «قاچماق» واژه ترکی است، به معنای گریزانیدن، فرار و ترک وطن با اختیار و به اضطرار در ادبیات عامیانه آذربایجان به شخصیت‌هایی چون «قاچاق نبی» برمی‌خوریم که به اضطرار و به دلیل مخالفت با حکومت جلای وطن کرده بود و در کوه و دشت بسر می‌برده و علیه حکومت مبارزه می‌نمودند، اما در فرهنگ لغت فارسی قاچاق چنین تعریف شده است: از نظر اهل لغت این واژه دارای دو معنای متفاوت از یکدیگر است. در واقع این لغت هم دارای معنای اسم مصدر است و هم در خیلی از مواقع به معنای اسم آلت مورد استفاده قرار می‌گیرد. زمانی که این کلمه به‌عنوان اسم مصدر به‌کار برده می‌شود عبارت است از: انجام دادن کاری برخلاف قانون و به نحو پنهانی و هنگامی که به‌عنوان اسم آلت به کار گرفته می‌شود عبارت است از: متاعی که معامله یا ورود آن به داخل کشور ممنوع است، (زینعلی، ۱۳۸۴: ۱۶).

مرحوم دکتر محمد معین در مجموعه ۶ جلدی فرهنگ فارسی معین در تعریف لغت قاچاق می‌گوید: قاچاق عبارت است از:

- ۱- کاری برخلاف قانون که پنهان انجام شود.
- ۲- معامله متاعی که ورود یا خروج آن به کشور ممنوع است. و در تعریف قاچاق آورده است: «آن که ۱- امتعه ممنوع‌الورود را بدون کسب اجازه دولت و پرداخت گمرک وارد کند ۲- کسی که کالاهای ممنوع را معامله کند»، (معین، ۱۳۷۱: ۲۶۰۷)

مجرمانه است.» بر طبق برخی نظریه‌ها، قاچاق انسان در زمره انواع جنایات سازمان‌یافته است و در بین سایر جرائم سریع‌ترین رشد را دارد. تعداد افراد قابل توجه دخیل در این امر، منافع سرشار، درصد ایمنی قضایی بالا منجر به گسترش این نوع جنایت سازمان‌یافته شده است. جنایات سازمان‌یافته توسط گروه‌ها و با تشکیلات قوی و دارای نفوذ در بخش‌های مختلف ملی و بین‌المللی ارتکاب می‌یابند. مرتکبین جنایات سازمان‌یافته برخلاف سایر جنایات افرادی بی‌بضاعت و نیازمند نیستند، بلکه سازمان‌هایی با نوعی قواعد ضمنی الزام‌آور با سلسله‌مراتب و به شکل هرمی هستند که گاه دارای آن‌ها چندین برابر بودجه سالانه برخی کشورهاست. این تشکیلات دارای نظام‌مندی در عملیات مجرمانه در سطح بین‌المللی هستند که با اعمال خشونت به فعالیت مجرمانه خود می‌پردازند. جنایات سازمان‌یافته فراملی، در سطوح ملی و بین‌المللی آثار زیانباری از خود برجای می‌گذارند که این آثار شامل ابعاد اقتصادی، سیاسی و فرهنگی است. قاچاق انسان به‌عنوان یکی از جرائم سازمان‌یافته آثار منفی مختلفی را در سطوح ملی و بین‌المللی برجای می‌گذارد. (رایجیان اصلی، ۱۳۹۲: ۸۶)

۲- تجاوز^۲

تجاوز برحسب تعداد متجاوزین، می‌تواند به‌صورت فردی یا گروهی باشد. در تجاوز فردی متجاوز به‌تنهایی و معمولاً برای هوسرانی مرتکب این عمل می‌شود. هرچند می‌تواند بانگیزه‌های دیگری نیز باشد قربانی معمولاً سن کمتری دارد و با تجاوز آشناست. تجاوز گروهی معمولاً در قالب باند یا گروه است و غیر از انگیزه‌های جنسی، بسیاری اوقات برای بین بردن شخصیت و مقاومت فرد و آماده شدن وی برای روسپی‌گری انجام می‌شود. (عطا زاده، ۱۳۹۴: ۱۳۵).

۱- تجاوز با قدرت: بیش از ۵۰ درصد تجاوزات را دربر می‌گیرد. در این نوع تجاوز زمینه تعرض از پیش تدارک دیده شده است و فرد متجاوز معمولاً تخیلات مربوط به

از تعریف قاچاق که انسان مصداق آن باشد، وجود ندارد. ولی به نظر می‌رسد که ورود و خروج غیرقانونی و خریدوفروش انسان جهت کار اجباری و برداشت اعضاء و جوارح و به‌خصوص بهره‌برداری از زنان در روسپی‌خانه‌ها و در دیسکوها را بتوان در تعریف قاچاق گنجانده. البته می‌بایست متذکر شد که قاچاق زمانی مصداق پیدا می‌کند که از کشوری به کشور دیگر و در سطح فراملی صورت پذیرد. (رایجیان اصلی، ۱۳۹۲: ۸۴)

۱- جرائم سازمان‌یافته^۱

یکی از مسائل مهمی که امروزه ذهن قانون‌گذاران و دست‌اندرکاران دستگاه قضایی در کشورهای مختلف را به خود مشغول داشته است وجود جرائم سازمان‌یافته است. جرائمی که بر اثر تبانی تعدادی مجرمین برای ارتکاب جرم یا جرائم خاصی به وقوع می‌پیوندد بدیهی است مبارزه با این جرائم، بسیار مشکل‌تر از مبارزه با جرمی است که یک یا دو نفر انجام می‌دهند. کسانی که مرتکب چنین جرائمی می‌شوند مانند یک شرکت بازرگانی عمل می‌کنند و پس از رسیدن به نتیجه منافع آن را بین خود تقسیم می‌نمایند به‌طوری‌که بعضی از نویسندگان چنین جرائمی را شرکت سهامی ارتکاب جرم نامیده‌اند. قاچاق انسان یکی از جرائم سازمان‌یافته فراملی است که می‌توان آن را یکی از معضلات جامعه بین‌المللی در قرن ۲۱ دانست. غلبه پدیده جهانی‌شدن و تسهیل مبادلات و ارتباطات فرامرزی موجب گسترش جرائم سازمان‌یافته فراملی برای تحصیل منافع نامشروع شده است. بر اساس کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با جرائم سازمان‌یافته فراملی، گروه جرائم سازمان‌یافته این‌گونه تعریف‌شده: «گروه سازمان‌یافته عبارت است از گروهی متشکل از سه نفر یا بیشتر که برای مدتی وجود داشته و به‌قصد ارتکاب یک یا چند جرم شدید یا جرائم پیش‌بینی‌شده در کنوانسیون و باهدف تحصیل مستقیم یا غیرمستقیم منفعت مالی یا مادی عمل می‌کنند. رکن مهم جرم سازمان‌یافته برنامه‌ریزی و ارتکاب آن توسط یک گروه

² Sexual encruch

¹ Organized crimes

کودک را نموده‌اند تا موارد آشکار سوءاستفاده جنسی از جمله گردشگری جنسی در آن گنجانده شود. بشر در زمینه گردشگری با بهره‌گیری از پیشرفت‌های علمی در قلمرو صنعت حمل‌ونقل موفق‌تر از همیشه نشان می‌دهد، اما این بخشی از فرایند پیشرفت است، بخش دیگر آن توسعه سرطان‌های «گردشگری جنسی» است که قربانیان آن کسانی هستند که به دلیل فقر اقتصادی خانواده و بی‌توجهی دولت‌ها به اجبار تن به خودفروشی می‌دهند. (بیگی، ۱۳۹۲: ۱۳).

جهانگردی جنسی به‌طور کلی عبارت است از: سوءاستفاده جنسی توسط مسافران خارجی، بازرگانان یا جهانگردان از داخل یا خارج منطقه، (رایجیان اصلی، ۱۳۹۲: ۷۹).

هرساله صدها هزار مرد برای خوش‌گذرانی جنسی به مراکز گوناگونی از جهان هجوم می‌برند. در واقع توریسم جنسی جریانی است خلاف قاچاق انسان. در قاچاق انسان، انسانی را به‌منظور سوءاستفاده و بهره‌کشی از کشور خودش به کشور دیگر منتقل می‌کنند، در توریسم جنسی وضعیت معکوس است؛ یعنی شخص مشتری خودش به منطقه می‌آید و به‌اصطلاح با بلیتی که می‌گیرد یک اضافه‌نرخ را برای استفاده از این خدمات در حین اقامت می‌پردازد. از آنجائی که جهانگردی جنسی کسب پردرآمدی است که در اغلب کشورها و دولت‌های میزبان مستقیماً و آشکارا از آن حمایت می‌نمایند. تأثیر گسترش توریسم جنسی در دامن زدن به پدیده شوم فحشا و نقض آشکار حقوق بشر بسیار نمایان است. از سوی دیگر به نظر می‌رسد زمانی که منطقه‌ای تبدیل به مقصد گردشگران جنسی شد، آن محل جاذبه‌ای ویژه برای قاچاقچیان انسان نیز پیدا می‌کند، به‌گونه‌ای که آنان به‌منظور کسب درآمد وافر و یافتن مشتریان فراوان، افرادی را که به‌منظور بهره‌برداری جنسی قاچاق نموده‌اند به آنجا گسیل می‌دارند. بدین طریق توریسم جنسی منجر به گسترش گونه‌ای از قاچاق انسان می‌گردد، (رایجیان اصلی، ۱۳۹۲: ۳۶).

تجاوز جنسی را قبل از ارتکاب جرم دارد. انگیزه فرد نشان دادن قدرت از طریق تجاوز جنسی است و معمولاً قصد صدمه زدن به قربانی را ندارند صرفاً قربانی را ربوده، زندانی کرده و مکرر مورد تجاوز قرار می‌دهد.

۲- **تجاوز با خشم:** از نظر آماری در مقام دوم است. متجاوز معمولاً فردی تکانشی و دمدمی‌مزاج است و قربانی تجاوز را مورد بدرفتاری قرار می‌دهد. هدف وی سرافکنندگی و تحقیر قربانی است و انگیزه وی خشم و نیاز به انتقام است. در واقع وی احساس تحقیر فروخورده خود را به قربانی فرافکنی می‌کند.

۳- **تجاوز همراه با دگرآزاری:** در این نوع تجاوز متجاوز با وارد آوردن صدمات فحیح و وسیع می‌تواند موجب مرگ قربانی شود. در سال ۱۹۹۱ حدود ۳ درصد از کل موارد قتل زنان با تجاوز جنسی همراه بوده است. این نوع تجاوز از پیش برنامه‌ریزی شده و شامل شکنجه بیش‌ازحد و مثله کردن قربانی است.

۴- آزار جنسی هر نوع فعالیت جنسی با یک کودک قبل از سنی که بتواند رضایت قربانی داشته باشد برای لذت بردن یک فرد بزرگ‌سال یا کودکی که تا حد قابل‌توجهی بزرگ است، آزار جنسی اطلاق می‌شود. (بیگی، ۱۳۹۲: ۱۱).

۳- توریسم جنسی^۳

توریسم جنسی هنوز به‌عنوان یک جنایت فراملی شناخته‌نشده است، اما مبارزات سازمان‌های غیردولتی منجر به بازنگری و تغییر قوانین بسیاری از کشورها شده است؛ به‌طوری‌که اتباع این کشورها ممکن است به دلیل سوءاستفاده جنسی طبق قانون کشور خود به اتهام جنایی مورد پیگرد قرار گیرند؛ اما در خصوص کودکان اقداماتی اندک در سطح بین‌المللی انجام شده است. سازمان جهانی گردشگری در مورد حساسیت بیشتر نسبت به منافع کودکان بیانیه پیشگیری از گردشگری جنسی سازمان‌یافته را به تصویب رسانده است. سازمان‌های غیردولتی نیز پیشنهاد الحاق یک مقاله نامه دیگر به معاهده حقوق

۴- قاچاق انسان^۱

لفظ قاچاق همان‌طوری که پیش‌تر گذشت عبارت است از: تردستی، کاری که پنهانی و با تردستی انجام شود، خرید و فروش کالایی که در انحصار دولت و یا معامله آن‌ها ممنوع است، وارد کردن یا صادر کردن کالاهایی که ورود و صدور آن‌ها ممنوع است. امروزه مهم‌ترین انواع قاچاق در سطح بین‌المللی را قاچاق مواد مخدر و مواد هسته‌ای، قاچاق انسان، قاچاق اسلحه، قاچاق اعضای بدن و قاچاق اتومبیل تشکیل می‌دهند. مسئله قاچاق انسان اشخاص با تقسیم‌بندی زنان، زنان و کودکان، یا قاچاق به‌منظور بهره‌کشی جنسی مورد بحث قرار می‌گیرد. حال آنکه بر طبق تعاریف و مصادیق، قاچاق انسان پدیده‌ای بسیار گسترده در سطح جهانی به‌منظور مقاصد جنسی و غیرجنسی است و کلیه افراد را در برمی‌گیرد. از دیدگاه حقوق بشر نیز قاچاق انسان باید به‌گونه‌ای گسترده تعریف شود تا شامل کلیه آثار و جوانب آن گردد. تعریف ارائه‌شده توسط سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۴ تا پیش از تعریف پروتکل مصوب سال ۲۰۰۰ به‌صورت گسترده‌تری مورد پذیرش قرار داشت. این تعریف چنین است: «حرکت دادن غیرقانونی و مخفیانه اشخاص در عرض مرزهای ملی، عمدتاً از کشورهای درحال توسعه و کشورهای دارای اقتصاد در حال گذر، باهدف نهایی واداشتن زنان و دختران به وضعیت بهره‌کشانه و ستمگرانه از لحاظ جنسی و اقتصادی به‌منظور سود کار گیرندگان، قاچاقچیان و... سندیکاهای جنایتکار و دیگر گروه‌های مرتبط با قاچاق همچون کار خانگی، ازدواج دروغین، استخدام مخفیانه و فرزندخواندگی دروغین». تعریفی که در ماده سوم پروتکل پیشگیری، سرکوب و مجازات اشخاص به‌ویژه زنان و کودکان^۲ مصوب ۲۰۰۰ الحاقی به کنوانسیون ملل متحد علیه جنایات سازمان‌یافته فراملی^۱، ارائه‌شده است، در زمره کامل‌ترین تعاریف در این

خصوص جای می‌گیرد. در این پروتکل آمده است: قاچاق اشخاص، به معنی استخدام کردن، اعزام، انتقال، پناه دادن یا پذیرفتن اشخاص است به‌وسیله تهدید یا توسل به‌زور یا اشکال دیگر اجبار، ربودن، تقلب یا فریب، اغفال، سوءاستفاده از وضعیت آسیب‌پذیری یا با دادن یا گرفتن مبالغی یا منافی برای تحصیل رضایت شخصی که روی دیگری کنترل دارد که این اقدامات به‌منظور بهره‌برداری صورت می‌گیرد. (ولیدی، ۱۳۹۰: ۱۳۶).

بهره‌برداری شامل بهره‌برداری از فحشای دیگران یا اشکال دیگر بهره‌برداری جنسی، کار یا خدمات اجباری، به بردگی گرفتن یا اعمال مشابه بردگی، استثمار یا استخراج اعضاست. این تعریف که هم‌اکنون مقبول‌ترین تعریف در سطح بین‌المللی است، قاچاق کلیه اشخاص اعم از زن، مرد و کودک با هر هدفی (بهره‌برداری، جنسی، کار اجباری، به بردگی گرفتن، استثمار یا استخراج اعضا) را در برمی‌گیرد، (عباچی، ۱۳۹۱: ۱۰۰).

بر اساس این پروتکل رضایت مجنی علیه با تهدید زور، تقلب یا فریب و سایر راه‌های نادرست حاصل شده است، این رضایت ظاهری، مانع از تحقق جرم نیست. مهم است که از این تعریف استفاده کرده و سوءبرداشت‌های برخی از مقامات را در این مورد که قربانیان قاچاق انسان از همان ابتدا واقف‌اند که برای مثال در صنعت سکس به کار مشغول خواهند شد و بنابراین قاچاقی وجود ندارد، روشن کرد. بر طبق ماده ۱ قانون مبارزه با قاچاق انسان جمهوری اسلامی ایران، قاچاق انسان عبارت است از: «خارج یا وارد ساختن و یا ترانزیت مجاز یا غیرمجاز فرد یا افراد از مرزهای کشور با اجبار و اکراه یا تهدید یا خدعه و نیرنگ و با سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت خود یا سوءاستفاده از وضعیت فرد به‌قصد فحشاء یا برداشت اعضا و جوارح، بردگی و ازدواج». نظر به گستردگی و اهمیت موضوع قاچاق زنان و کودکان، سازمان‌های بین‌المللی تعاریف دیگری نیز مطرح کرده‌اند که به‌طورکلی سعی در کاربردی کردن این واژه بوده است. در کشورهای آسیای جنوب شرقی

1. Human Trafficking

1. protocol to prevent, suppress and punish Trafficking in person.

2. united nations convention aganst Transational organized crime.

تام یا کامل انجام شود. اما در طی این مسیر ممکن است به دلایلی مجرم در نیمه‌راه متوقف شود یا علیرغم به پایان آوردن راه مجرمانه، نتواند به مقصود خود برسد و جرمی که قصد ارتکاب آن را داشته انجام نشود؛ که در این حالت جرم ناقص نامیده می‌شود. (نوربها، ۱۳۹۲: ۲۳۰).

– رفتار مادی مثبت

رفتار مادی فیزیکی در جرم قاچاق انسان به‌مانند غالب جرائم به‌صورت فعلی است که قانون‌گذار انجام آن را منع کرده است مثل قتل، کلاهبرداری، زنا که در قانون مجازات اسلامی تماماً به‌صورت فعل مثبت تحقق می‌یابد. در جرم قاچاق انسان نیز با مذاقه در تعریف ارائه‌شده در ماده یک که مقرر می‌دارد:

«خارج یا وارد ساختن و یا ترانزیت مجاز یا غیرمجاز فرد یا افراد از مرزهای کشور با اجبار و اکراه یا تهدید یا خدعه و نیرنگ و یا با سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت خود یا سوءاستفاده از وضعیت فرد یا افراد یادشده ...» ملاحظه می‌گردد که تمامی اعمال ذکرشده در ماده مارالذکر که البته جملگی حصری می‌باشند، صرفاً به‌صورت فعل مثبت قابل تحقق می‌باشند. همان‌گونه که فوقاً مذکور افتاد رفتار مادی در جرم قاچاق انسان که به نحوه: اجبار و اکراه، تهدید، خدعه و نیرنگ، سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت خود، سوءاستفاده از وضعیت فرد یا افراد یادشده، جملگی حصری بوده و به‌صورت فعل مثبت قابل تحقق می‌باشند

– اجبار و اکراه

قبل از بررسی اجبار و اکراه نکاتی چند در مورد اکراه لازم به ذکر است؛ اکراه در تعریف عبارت است از «عملی تهدیدآمیز از طرف کسی به دیگری به‌منظور تحقق بخشیدن عمل حقوقی (فعل – ترک فعل) موردنظر اکراه کننده»، در تعریف جزایی آن آمده است: «تأثیر نیروی خارج از شخص مجرم به‌طوری‌که مقاومت مجرم در مقابل آن عادتاً مقدور نباشد» (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۹: ۷۴).

بر این اساس گروهی از حقوقدانان معتقدند که اکراه که از فقه اسلامی وارد حقوق گردیده است، منحصر به حقوق مدنی بوده

معمولاً از واژه «خریدوفروش زن برای بهره‌برداری جنسی» استفاده می‌شود و تأکید دارند که افراد از ساختارهای حمایتی اجتماعی فرد دور می‌شوند و حس قدرتشان از ایشان گرفته می‌شود.

عناصر تشکیل‌دهنده بزه قاچاق انسان

۱- عنصر قانونی

یکی از معضلاتی که امروزه جامعه بشری با آن روبه‌روست، باتوجه به مطالبی که پیش‌تر گذشت مسئله قاچاق اشخاص به‌ویژه زنان و کودکان است که هرروز گسترده‌تر شده به‌طوری‌که تقریباً هیچ نقطه‌ای از جهان را نمی‌توان یافت که به‌نوعی از این پدیده و پیامدهای شوم آن مصون باشد. جمهوری اسلامی ایران نیز از این معضل جهانی مصون نبوده و همچنان که در بعضی از نشریات، روزنامه‌ها و محافل خبری نیز ملاحظه می‌گردد، موضوع قاچاق ایرانیان به کشورهای عربی حوزه خلیج‌فارس، پاکستان و ... مطرح بوده و باکمال تأسف روزبه‌روز رو به گسترش است. از همین رو به جهت مبارزه با این پدیده، در نخستین روزهای سال ۱۳۸۳ و بنا بر پیشنهاد وزارت امور خارجه، دولت لایحه‌ای تحت عنوان «مبارزه با قاچاق انسان» با این مقدمه که «نظر به خلأ قانونی موجود در خصوص مبارزه با قاچاق انسان» و نبود تعریف جامع‌ومانع از آن در نظام حقوقی کشور و نظر به ضرورت اعمال سیاست‌های بازدارنده مناسب در مقابله با مرتکبان این امر و همچنین با لحاظ کردن تفاوت‌های ماهوی بین پدیده «قاچاق انسان» و «قاچاق مهاجران» و لزوم جلوگیری از وقوع آن و کاهش یا رفع آثار و پیامدهای منفی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و بهداشتی آن، تقدیم مجلس نمود که درنهایت لایحه مذکور در تاریخ ۲۸ / ۴ / ۸۴ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید، (نوربها، ۱۳۹۲: ۲۰۳).

۲- عنصر مادی

شخصی که عملی را عامداً انجام می‌دهد که طبق قانون آن عمل جرم شناخته‌شده است غالباً راه مشخصی را طی می‌کند تا جرم از مرحله جنینی خود به بلوغ برسد و اصطلاحاً جرم

اسلامی از این قسم است؛ یعنی اکراهی که به حد الجاء رسیده باشد و اختیار را از فاعل سلب کند. (گلدوزیان، ۱۳۹۲: ۲۸۳).
 از این رو، با عنایت به موارد فوق الاشاره و توجهات به اینکه قانون‌گذار نیز در ماده یک قانون مبارزه با قاچاق انسان، اجبار را به همراه اکراه «اجبار و اکراه» ذکر نموده است. اینک به تحلیل اجبار و اکراه تحت یک عنوان می‌پردازیم. اجبار موقعیتی است که موجب زوال اراده شخص مجبور در زمان ارتکاب جرم می‌گردد، (اردبیلی، ۱۳۹۳: ۹).

و الزاماً بایستی دارای سه خصوصیت اصلی ذیل باشد:

۱- رابطه‌ای مبنی بر اجبار بین شخص اجبار کننده و اجبار شونده

بین شخص اجبار کننده و اجبار شونده بایستی الزاماً رابطه‌ای مبنی بر اجبار، حاکم باشد. لذا چنانچه اصولاً رابطه‌ای وجود نداشته و یا آنکه برفرض وجود رابطه، اجبار بر آن غالب نباشد و یا آنکه شخص مجنی علیه صرفاً تصور ذهنی مبنی بر اجبار داشته باشد درحالی‌که در عالم واقع چنین رابطه‌ای موجود نباشد، عنوان رابطه اجبار بر آن قابل تحقق نخواهد بود. ضمن آنکه وجود رابطه‌ای مبنی بر اجبار، موضوعی است که با مراجعه به عرف اثبات خواهد شد.

۲- موقعیت اجبار کننده

از جمله شرایط دیگر تحقق اجبار، مربوط به موقعیت اجبار کننده است. اینکه آیا شخص اجبار کننده در موقعیتی بوده که بتواند اجبار وارد کند؛ و یا حتی به‌گونه‌ای بوده که بتوان چنین رابطه‌ای را استنباط نمود؛ بنابراین درجایی که اجبار کننده شخص پیر و کهن‌سال و از لحاظ قوای جسمی به شدت ضعیف است و از آن طرف، اجبار شونده شخص جوان و تنومند، مسلماً وجود رابطه‌ای مبنی بر اجبار بین آنها غیرممکن به نظر می‌رسد و در واقع در این حالت شخص مجنی علیه، نمی‌تواند به وجود چنین رابطه‌ای استناد نماید. پس از آنکه شخص اجبار کننده در موقعیت اجبار قرار گرفته و رابطه‌ای مبنی بر اجبار را برقرار نمود به‌گونه‌ای که موجب زوال اراده آزاد شخص مجبور گردد اجبار تحقق پذیرفته است؛

که در هنگام تلفیق قانون فرانسه و فقه اسلامی به‌اشتباه وارد حقوق کیفری گردیده است و همچنان که از تعریف فوق نیز مشهود است اکراه یا ناشی از تهدید یا اجبار از ناحیه کس دیگری است که در هردوی این موارد، مستقلاً تحت عنوان تهدید یا اجبار قابل بررسی خواهد بود. اضافه بر این‌که در قانون مجازات اسلامی نیز قانون‌گذار از واژه اکراه در کنار اجبار و یا تهدید استفاده نموده است. در همین رابطه دکتر کوشا عقیده دارند اکراه در امور مدنی و از نظر فقهی بدین معناست که شخص قصد معامله دارد ولی رضایت بر انجام معامله ندارد؛ بنابراین حالت اکراه در امور مدنی به حالتی گفته می‌شود که شخص فاقد رضاست. حال آنکه کیفری وجود دو مرحله رضا و قصد منتفی است، بنابراین رضا یا عدم آن در تحقق جرم به‌عنوان یک شرط تلقی نمی‌شود، در نتیجه نمی‌توان اکراه را در قلمرو امور کیفری مطرح نمود چراکه پذیرش آن به معنای آن است که شخصی دارای قصد و اراده بوده ولی به انجام آن رضا نداشته، درحالی‌که در تعریف یک عمل مجرمانه هیچ‌گاه نمی‌توان بدین تعریف توسل کرد و لذا آنچه مراد از اکراه در فقه است، بیشتر در موضوعات مدنی مطرح است. (کوشا، ۱۳۸۴: ۷۸)

مراد از اکراه را اجبار معنوی بیرونی دانسته و این‌گونه تعریف می‌نماید که: «اکراه عبارت است از وادار کردن دیگری به ارتکاب جرم با تهدید یا تخویف یا تحریک شدید یا تلقین»، (اردبیلی، ۱۳۹۳: ۲۱۶).

و در ادامه اضافه می‌نماید که اکراه از اصطلاحات فقهی است بیان مرتبه‌ای از اجبار است که در آن حال، شخص به عمل یا ترک عملی وادار شده که از آن کراهت دارد و منشأ این فشار روانی تهدید نامشروع علیه جان و مال و ناموس مکره است. اکراه موضوع قانون مدنی یعنی آن مقدار فشار مادی یا معنوی که طرف معامله را به انجام دادن معامله وادار کرده است به میزانی نیست که اراده و توانایی سنجش سود و زیان را از معامله کننده سلب کند و گرنه اکراهی که اراده را از میان بردارد موجب بطلان معامله خواهد شد. اکراه موضوع قانون مجازات

یکی از مسئولان وزارت دادگستری سوئد اظهار می‌دارد که شگفت‌آور است که در مدارس، درباره‌ی اشکال بردگی در قرن‌ها پیش، به کودکان درس می‌دهیم، اما این نسخه مدرن هنوز باید با ما باشد، «توماس بروسترم» وزیر دادگستری سوئد، در اجلاس استکهلم بیان داشت که قاچاق زنان، چیزی غیر از تجارت برده نیست. وی اعلام داشت که در طی یک مأموریت اخیر به بوسنی، با یک قربانی قاچاق انسان دیدار کرده بود که حداقل ۱۸ بار در محافل روسپیگری فروخته شده است، (دی میت و همکاران، ۱۳۹۱: ۳۴).

نقض کرامت انسانی هرچند این اعمال با رضایت فرد باشد، نوعی توهین به بشریت است که همواره در کنوانسیون‌های جنسی و جسمی، اعم است از انواع بهره‌کشی‌های مختلف جنسی همانند هم‌جنس‌بازی، روابط غیرطبیعی، سوءاستفاده جهت تبلیغات در صنعت سکس، ساخت فیلم‌های مستهجن و ... است.

- بهره‌کشی جنسی

این زنان و کودکان در مقابل انواع استثمار و بهره‌کشی‌های مختلف جنسی همانند هم‌جنس‌بازی، روابط غیرطبیعی، سوءاستفاده جهت تبلیغات، عکس و تصویر و ... آسیب‌پذیر هستند، باین‌حال قاچاق زنان، به استثمار جنسی محدود نمی‌شود، بلکه ازدواج‌های اجباری، کار اجباری در بازار، مزارع کشاورزی و کارخانه‌های بافندگی، تکدی‌گری در خیابان‌ها و دیگر خدمات را هم شامل می‌شود. در محیط‌هایی که زنان قربانی قاچاق به کار واداشته می‌شوند، کارفرمایان، گذرنامه و مدارک شناسایی یا اجازه تردد آنان را ضبط می‌کنند تا مانع از فرار آنها شوند، خصوصاً که در بسیاری از کشورها نداشتن اوراق شناسایی و گذرنامه برای اتباع خارجی مجازات سنگینی دارد. مدیر آریادنه می‌گوید: شاید بسیاری از زنان چیزهایی درباره خطرات قاچاقچینی که صنعت سکس اروپا را تغذیه می‌کنند، شنیده باشند، اما احتمالاً نمی‌دانند که به چه آسانی در کشوری خارجی و دور از وطن، ممکن است در دام مافیای انسان گرفتار شوند. درواقع، قصور در رعایت

بنابراین مسلوب‌الاراده شدن مجنی علیه از شرایط اساسی تحقق اجبار و اکراه است که همچنان که قبلاً مذکور افتاد، ملاک تحقق سلب اراده، عرفی بوده و البته ترتیب احراز آن موکول به تشخیص قاضی است.

پیامدهای قاچاق انسان

- خدشه‌دار شدن کرامت انسانی

کرامت انسانی که قرآن کریم (سوره اسراء، آیه ۷۰)؛ از آن نام می‌برد، اختصاص به مردان ندارد، بلکه جامعه انسانی را شامل می‌شود، حال اگر زنان به‌مثابه کالا خرید و فروش شوند، در حقیقت شأن و کرامت انسانی آنها مخدوش شده است. آموزه‌های دینی قطع‌نظر از توصیف‌های بلند و انسان‌شناسانه فلسفی از آدمی، به‌طور عینی با آنچه این شأن و حیثیت را نادیده می‌گیرد، مبارزه نموده و حتی در مواردی برای نقض آشکار شأن انسانی، ضمانت اجرای کیفری پیش‌بینی کرده است. (نوبهار، ۱۳۸۴: ۶۱۳).

اسلام همچنین مبادله انسان آزاد که به معنای فرو کاستن انسان به کالا، مال و رفتار سودگرایانه با اوست را به‌شدت نکوهش می‌کند. از امام صادق (ع) نقل شده است که: «خداوند در روز قیامت هر گناهی را می‌بخشد، جز نپرداختن مهریه همسر، عدم پرداختن دستمزد اجیر و فروختن انسان آزاد» زنانی که در دام قاچاقچیان گرفتار می‌شوند، اولین چیزی که از دست می‌دهند، شخصیت انسانی است. آنان هم چون کالایی در دست اربابان دست‌به‌دست شده و از خود اختیار و استقلالی ندارند. قاچاقچیان انسان، آنها را همانند ماشین و اسلحه و اجناس دیگر در آژانس‌های معاملاتی خرید و فروش می‌کنند. اندام آنها را برای جلب مشتری به نمایش می‌گذارند و حتی در بعضی از این آژانس‌ها، حراج ماهانه برگزار می‌کنند. طبق آمار پلیس بانکوک ۱۶۰۰۰ زن و دختر از کشور تایلند به کشورهای دیگر صادر شده‌اند، سهم آلمان غربی ۳۰۰۰ نفر بوده است. آژانس‌های فوق، ماهانه حدود سه هزار معامله (زن فروشی) انجام می‌دهند، (به‌روزی، ۱۳۸۶: ۱۳۷).

ظرافت‌های متعدد قانونی، پیشنهاد شغل در یک شرکت و یا کار به‌عنوان پرستار بچه، می‌تواند آن‌ها را به بردگی کامل بکشاند. این زنان در محل‌های اقامت خود بی‌دفاع بوده و هیچ نهاد رسمی از آنان حمایت نمی‌کند. در نتیجه در صورت هر مقاومتی، به بدترین سرنوشت‌ها گرفتار خواهند آمد. حتی اگر بخواهند از اسارت رهایی یابند، از زندان‌های مهاجران غیرقانونی سر درمی‌آورند. از همین روی در زندان‌های اروپا همواره تعداد قربانیان این پدیده شوم، بیش از تبهکاران واقعی است، (دی میت و همکاران، ۱۳۹۱: ۳۶).

نتیجه‌گیری

بسیاری از تحلیلگران بر این اعتقادند که آنچه امروزه به‌صورت جرم قاچاق انسان مطرح است و در جهان کنونی ابعاد بسیار هراس‌انگیزی پیدا کرده است، نسبت و رابطه‌ای با مسائل بردگی دارد که سرانجام در اواخر سده نوزدهم و ابتدای سده بیستم پس از قرن‌ها ملغی گردید، ولیکن برخی از ابعاد و رویه‌های مشابه آن به‌گونه‌ای همچنان باقی‌مانده است. حجم عظیم قاچاق زنان که به‌صورت یک موج از ابتدای دهه ۱۹۹۰ شدت گرفت، از نظر برخی از تحلیل‌گران مشابهتی با برده‌داری و خرید و فروش برده داشته است؛ از همین رو می‌توان قاچاق انسان را «بردگی نوین» یا «شکل مدرن بردگی» نامید. قاچاق انسان امری بسیار پیچیده است که گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته به‌گونه‌ای فزاینده درگیر آن می‌شوند. همچنین بهره‌کشی از انسان به‌هیچ‌وجه به بهره‌کشی جنسی محدود نمی‌شود و ابعاد مختلفی را در برمی‌گیرد که کار اجباری، ازدواج اجباری، کار دشوار خانگی و دیگر رویه‌های بهره‌کشانه را نیز شامل می‌شود. البته هنوز هم قاچاق زنان به‌منظور روسپیگری و یا دیگر انواع بهره‌کشی جنسی مهم‌ترین مقصود قاچاق را تشکیل می‌دهد.

کشور جمهوری اسلامی ایران نیز خطر این جرم فراملی را به‌خوبی احساس کرده و اقداماتی را نیز در این زمینه از جمله تصویب قانون مبارزه با قاچاق انسان در تیرماه ۱۳۸۳ انجام داده است. تصویب قانون مبارزه با قاچاق انسان در تاریخ

۱۳۸۳/۴/۲۸ توسط مجلس شورای اسلامی با توجه به اینکه در قوانین داخلی تا قبل از تصویب این قانون، قانون خاصی که کاملاً مربوط به این عنوان مجرمانه باشد، تصویب نشده بود، گام بزرگی است که خلأهای موجود را تا حد زیادی پوشش می‌دهد. علاوه بر این، با توجه به تعریف ارائه‌شده در این قانون از قاچاق انسان که شباهت قابل‌توجهی به تعریف مقرر در کنوانسیون ۲۰۰۰ دارد در حقیقت چارچوب قانونی جهت تعریف جرم تا حدود زیادی در اختیار مقامات رسیدگی‌کننده قرار داده‌شده که خود مانع بزرگی در جهت تجاوز به حقوق و آزادی‌های مردم و آزادی رفت‌وآمد تلقی می‌گردد. قانون مبارزه با قاچاق انسان در خصوص جرم انگاری تنها به قاچاق زنان و دختران و بهره‌کشی جنسی اکتفا ننموده و قاچاق انسان اعم از زن و مرد را به‌منظور بهره‌برداری جنسی و غیرجنسی شامل فحشاء، برداشت اعضا و جوارح، بردگی و ازدواج را مشمول این عنوان مجرمانه قرارداد است که خود از نکات مثبت و قابل‌قبول در این قانون تلقی می‌گردد؛ اما مورد دیگری را که شاید بتوان از آن به‌عنوان یکی از ویژگی‌های مهم و برجسته این قانون یادکرد اشاره قانون‌گذار به سازمان‌یافته این جرم است. هرچند که قانون‌گذار در این قانون از ارائه تعریفی واضح و مصرح درباره جرائم سازمان‌یافته خودداری نموده است، اما با توجه به اینکه در قوانین داخلی پدیده سازمان‌یافته به‌عنوان یک جرم جمعی و خاص نگاه نشده و سابقه جرم انگاری نیز در این خصوص وجود ندارد. لذا پذیرش ارتکاب قاچاق انسان به‌طور سازمان‌یافته در این قانون می‌تواند نقطه عطفی در جهت توجه بیشتر به جرائم سازمان‌یافته و تدوین قانون خاص در آینده باشد. به‌ویژه آنکه با توجه به موقعیت خاص جغرافیایی ایران، وجود و فعالیت سازمان‌های بزرگ بزهکار بعید نیست. پذیرش مسئولیت کیفری برای اشخاص حقوقی و در نظر گرفتن مجازات تکمیلی، تحت عنوان انفصال دائم یا موقت برای کارکنان دولت (ماده ۴)، ابطال پروانه فعالیت یا مجوز و تعطیلی موسسه و شرکت برای مؤسسات و شرکت‌های خصوصی (ماده ۵)، از جمله نکات بارز این قانون

۲- قانون‌گذار به‌طور صریح نسبت به خسارت‌های مالی و معنوی واردشده به مجنی علیه جرم قاچاق انسان، تعیین تکلیف نموده و همان‌طور که در قوانینی مثل قانون مسئولیت مدنی به‌ضرورت جبران آن تصریح شده است، حکم به جبران این نوع خسارت‌ها نیز در جرم قاچاق انسان مجاز شناخته شود و بند دوم ماده ۹ قانون آئین دادرسی کیفری که در قانون آئین دادرسی کیفری که در قانون آئین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری حذف شده است به‌صورت اولیه ابقاء گردد و از طرفی دیگر در خود قانون مبارزه با قاچاق انسان نیز به این امر صراحتاً اشاره نماید.

۳- اقدامات لازم در جهت حمایت و حفاظت از قربانیان قاچاق پیش‌بینی می‌شود، لذا توصیه می‌شود که:

اول: از تجارت و قوانین سایر کشورها در این خصوص استفاده گردد.

دوم: از حریم خصوصی و هویت قربانیان قاچاق اشخاص حفاظت شود.

سوم: جریانات حقوقی و رسیدگی به این جرم محرمانه باقی بماند.

چهارم: تدابیری را به مورد اجرا درآورد که موجب بهبود فیزیکی، روانی و اجتماعی قربانیان قاچاق گردد.

پنجم: در موارد مقتضی، با همکاری سازمان‌ها و تشکل‌های غیردولتی و مردمی، موارد ذیل را برای قربانیان قاچاق انسان فراهم آورد: ارائه مسکن مناسب، ارائه مشاوره و دادن اطلاعات لازم بخصوص در مورد حقوق قانونی آن‌ها، کمک پزشکی، روانی و مادی، ایجاد فرصت‌های شغلی، تحصیلی و تربیتی برای قربانیان این جرم.

۴- توصیه می‌شود اقدامات و تدابیر لازم در جهت پیشگیری از قاچاق اشخاص از طرف دولت به عمل آید من جمله:

الف- اتخاذ تدابیری از قبیل تحقیق و اطلاع‌رسانی و تبلیغات رسانه‌های گروهی و ابتکارات اجتماعی و اقتصادی.

ب- کاهش دادن و به حداقل رساندن عواملی که موجب آسیب‌پذیری اشخاص بخصوص زنان و کودکان در مقابل

بشمار می‌آید؛ اما از نکات ضعفی که در این قانون می‌توان به آن اشاره کرد، اینکه: در خصوص سیاست جنایی ایران در رابطه با قاچاق انسان و با عنایت به اینکه مطابق با این قانون، جرم قاچاق انسان هم به‌طور سازمان‌یافته و هم غیر سازمان‌یافته قابل ارتکاب است، الزاماً قانون‌گذار می‌بایست در سیاست کیفری خود و در برخورد با این دو نوع نحوه ارتکاب قاچاق انسان (به‌طور سازمان‌یافته و غیر سازمان‌یافته) چه از لحاظ اثباتی و چه از لحاظ واکنش اجتماعی با یک شیوه برخورد گردد. شاید یکی از عمده‌ترین ایرادات وارده بر این قانون را بتوان مربوط به مسئله حمایت از بزه دیدگان و پیشگیری از وقوع جرم دانست. حمایت از اشخاص بزه دیده در این قانون تا حدی نادیده گرفته شده است و در مواد قانونی به آن تصریح نگردیده که تا حدی این شبهه را به وجود می‌آورد که اشخاص قاچاق شده نه به‌عنوان بزه دیده، بلکه تا حدودی به‌عنوان بزه‌کار تلقی شوند که این نگرانی در مورد بزه دیدگان موجب خواهد شد که مجنی علیه این جرائم از طرح موضوع با دستگاه‌های ذی‌ربط خودداری نماید. از طرفی این امر باعث شد که نه‌تنها پیشگیری از جرم محقق نگردد بلکه راه برای شناسایی باندهای بزه‌کار از طریق راهنمایی بزه دیدگان کاملاً مسدود گردد.

باتوجه به نتایجی که مورد اشاره قرار گرفت موارد ذیل پیشنهاد می‌شود:

۱- قانون‌گذار با استفاده از اسناد و کنوانسیون‌های بین‌المللی تعریفی جامع و کامل از جرم قاچاق انسان ارائه نماید، خصوصاً اینکه مقاصد و اهداف مطرح‌شده در قانون مبارزه با قاچاق انسان حصری است. درحالی‌که با مراجعه به اسناد بین‌المللی خصوصاً پروتکل الحاقی به کنوانسیون پالمو، موارد دیگری از مقاصد و اهداف قاچاق اشخاص قیدشده که در قانون مبارزه با قاچاق انسان ایران مطرح نشده‌اند و لذا مناسب است قانون‌گذار تمام مصادیق جرم قاچاق انسان را صراحتاً بیان کرده و به‌عبارتی دیگر قانون‌گذار خلأهای قانونی را رفع نماید.

۹- رایجیان اصلی، مهرداد؛ (۱۳۹۲) تحلیل بزه دیده شناختی قاچاق زنان و کودکان: با نگاهی به ملاک‌های بین‌المللی و مقررات ایران، دانش و پژوهش حقوقی: دانشگاه شهید چمران اهواز.

۱۰- رایجیان اصلی، مهرداد؛ (۱۳۹۲) تحلیل بزه دیده شناختی قاچاق زنان و کودکان: با نگاهی به ملاک‌های بین‌المللی و مقررات ایران، دانش و پژوهش حقوقی: دانشگاه شهید چمران اهواز.

۱۱- زینعلی، جمیله (۱۳۸۴) پایان‌نامه «مطالعه تطبیقی سیاسی جنایی ایران و سازمان ملل متحد در قبال قاچاق زنان» دانشگاه مفید.

۱۲- شاو، مارگارت، (۱۳۹۴) الگوهای بین‌المللی پیشگیری از جرم، ترجمه: شهرداد دارابی، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، شماره ۳۴.

۱۳- عباچی، مریم، (۱۳۹۱) حقوق کیفری اطفال در اسناد سازمان ملل متحد، انتشارات مجد.

۱۴- عطا زاده، سعید؛ (۱۳۹۴) بررسی فقهی حقوقی مقابله با قاچاق زنان با نگاهی به اسناد بین‌المللی، پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب.

۱۵- عمید، حسن، (۱۳۶۲) فرهنگ فارسی عمید، چاپ هجدهم، انتشارات امیرکبیر.

۱۶- کلارک به نقل از صفاری، علی، (۱۳۹۲) مقالات در جرم‌شناسی و کیفرشناسی، انتشارات جنگل، چ دوم.

۱۷- کوشا، جعفر، (۱۳۸۴) تعزیرات حقوق جزای اختصاصی تطبیقی، نیمسال دوم.

۱۸- گلدوزیان، ایرج، (۱۳۹۲) بایسته‌های حقوق جزای عمومی، نشر دادگستر، چاپ بیست و یکم.

۱۹- محمدعلی اردبیلی، (۱۳۹۴) حقوق جزای عمومی، نشر میزان، جلد اول.

۲۰- محمد نسل، غلامرضا، (۱۳۸۷) پلیس و سیاست پیشگیری از جرم، چ اول، تهران، دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا.

قاچاق می‌شود مثل فقر، توسعه‌نیافتگی و فقدان فرصت‌های برابر.

ج- تقویت کنترل‌های مرزی در مبادی ورودی و خروجی و مسیر طول سفر.

د- نظارت بر شرکت‌های حمل‌ونقل مسافری و تجاری به‌منظور جلوگیری از انتقال و ترانزیت غیرمجاز افراد از مرزها بدین نحو که اعلام نمایند تمام مسافران صاحب مدارک سفر لازم و معتبر می‌باشند.

منابع و مأخذ

۱- اخوت، محمدعلی (۱۳۹۳) سردستگی در ارتکاب جرائم، فصلی نو در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، بی‌جا، ۱۳۹۳.

۲- اردبیلی، محمدعلی، (۱۳۷۹) جنبه‌های مختلف سیاست جنایی در قبال مواد مخدر، مجموعه مقالات بین‌المللی علمی- کاربردی، جلد اول.

۳- بابایف محمدعلی و نجیبیان، علی، (۱۳۹۰) چالش‌های پیشگیری وضعی از جرم، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۷۵.

۴- بهروزی، مریم، (۱۳۸۶) حجاب و آزادی، مجموعه سخنرانی کنفرانس زن، نشر سازمان تبلیغات اسلامی، چاپ دوم.

۵- بیگی، جمال؛ (۱۳۹۲) راهبردهای حمایتی سازمان ملل متحد، ایران و اسلام در تأمین امنیت بزه دیدگان و شهود قاچاق انسان، فقه و حقوق اسلامی.

۶- دارابی، شهرداد؛ (۱۳۹۵) پیشگیری از جرم در مدل مردم‌سالار سیاست جنایی، تهران، نشر میزان.

۷- دی میت، ترسن، مک کرل، ریچارد سی لیوان، شلی جی، (۱۳۹۱) نیمرخ‌های جنایی، مترجمان: علی نجفی توانا و ابوب میلیکی، چ اول انتشارات سنجش و دانش.

۸- دی میت، ترسن، مک کرل، ریچارد سی لیوان، شلی جی، (۱۳۹۱) نیمرخ‌های جنایی، مترجمان: علی نجفی توانا و ابوب میلیکی، چ اول انتشارات سنجش و دانش.

- ۲۱- معین، محمد، (۱۳۷۱) فرهنگ فارسی، چاپ هشتم، تهران، انتشارات امیرکبیر، جلد ۲.
- ۲۲- نوبهار، رحیم، (۱۳۸۴) دین و کرامت انسانی، مجموعه مقالات همایش بین‌المللی مبانی نظری حقوق بشر، قم، دانشگاه مفید.
- ۲۳- نوربها، رضا (۱۳۹۲) زمینه حقوق جزای عمومی، نشر دادآفرین.
- ۲۴- ولیدی، محمد صالح، (۱۳۹۰) کتاب جرائم علیه عفت و اخلاق عمومی، انتشارات امیرکبیر، چاپ ششم.